

Irodalmi barangolások Szentendrén és környékén – a hatvanéves Pest Megyei Könyvtár szervezésében

Hivatalosan 1952. december 31-én alakult meg – a megyei könyvtárak sorában utolsóként – a Pest Megyei Könyvtár jogelődje, Pesti Körzeti Könyvtár néven. Az alapítás tehát még 1952-re esett, ám a szakmai munka 1953-ban kezdődött meg.

A könyvtár történetét újságcikk, sőt könyv is megörökítette. Nem csak az intézmény neve változott, az első két évtized viszontagságaihoz hozzátartozott a helykeresés is. A megfelelő hely kiválasztása – a háború után alig néhány évvel – nem ment könnyen. Tóth Ferenc egykori igazgató visszaemlékezése szerint a munkatársak „*járták az utcákat, és nézték, hol van kitört üvegű, üres épület*”¹. Végül a pesti oldalon, a Kristóf tér 2. szám alatt egy korábbi ékszerüzletet találtak megfelelőnek. Itt nyílt meg a könyvtár, és működött egészen 1956-ig, amikor átköltözött az Engels (ma Erzsébet) terre, a hajdani Nemzeti Szalon épületébe. Azt azonban 1959-ben a tér átalakítása miatt lebontották, és ideiglenesen Szentendrén, a Somogyi-Bacsó part (ma Duna korzó) 12. szám alatt találtak neki helyet. 1961-ben aztán Budára, a Krisztina körút 2–4-be költöztették az egyre gyarapodó állományt. Végül 1975-ben átadták a Pest Megyei Művelődési Központ és Könyvtár épületét Szentendrén, az Engels (ma Pátriárka) utca 7. alatt, amelyben a könyvtár is helyet kapott.

Fennállásának hatvanadik évfordulóját a könyvtár 2013-ban egész éven át ünnepli. A jubileumra egységesen megtervezett plakátokkal, meghívókkal, erre az alkalomra készített logóval hívjuk fel a figyelmet. Az eseménysorozat már tavaly decemberben elkezdődött: akkor minden nap más-más meglepetéssel vártuk olvasóinkat. Új könyve megjelenése kapcsán vendégünk volt többek között Vámos Miklós² író és Pál Ferenc³ atya, mentálhigiénés szakember. Rendeztünk koncertet, születésnap online kvízzjátékot. Meghosszabbítottuk hatvan nappal a tagsági igazolványukat azoknak, akik ekkor iratkoztak be, „amnesziát” hirdettünk a régi adósoknak. Sőt olyan is volt (hiszen születésnap nem múlhat el e nélkül), hogy a könyvtárosok saját készítésű süteményekkel kedveskedtek az olvasóknak.

Évfordulós rendezvények egész évben

A 2013-as év bővelkedett az évfordulós rendezvényekben. Álljon itt felsorolás-szerűen néhány tétel az idei programunkból, kiemelve most csak az irodalmi, könyvszakmai jellegűeket. Februárban: Nyáry Krisztián-könyvbemutató⁴, a szerző részvételével, dedikálással egybekötve. Áprilisban: *Ők is könyvtárosok voltak* (Karl Maytól Immanuel Kantig, XI. Pius pápától Mao Ce-tungig) – kamarakiállítás az olvasóteremben a könyvtárosok világnapja alkalmából. Szintén áprilisban, a könyvfesztivál előtt: *Könyvkiadói találkozások* címmel több kisebb kiadónak biz-

tosítottunk bemutatkozási lehetőséget. Júniusban: „*Dobj el mindent, és olvass!*” – villámcsődület Szentendre főterén, az ünnepi könyvhéthez kapcsolódóan. Ugyanabban a hónapban: irodalmi beszélgetés Krúdy Gyula születésének százharmincötödik és halálának nyolcvanadik évfordulóján. Júliusban: *Az Áprily-völgy lakói* – irodalmi túra Visegrádra, a száz éve született Jékely Zoltán költőre és Gobbi Hilda színművésznőre emlékezve. A *Szentendre éjjel-nappal* városi rendezvénysorozat részeként augusztusban több programunk is volt: *Török világ Magyarországon* címmel diafilmvetítéssel egybekötött, játékos foglalkozás a gyerekkönyvtárban Gárdonyi Géza születésének százötvenedik évfordulója alkalmából, kiállítás az előcsarnokban, irodalmi beszélgetés az olvasóteremben Jékely Zoltán tiszteletére. Az országos könyvtári napok keretében októberben: Litkei-Móricz Imre könyvbemutatója⁵, Weöres Sándor versmondómaraton – a költő születésének centenáriuma. A felsoroltak közül két centenáriumi rendezvényre – *Százéves A vörös postakocsi* és *Látogatóban Jékely Zoltánnál* – most részletesebben is kitérek.

Egy ismert író ismeretlen életműve

Krúdy-képünk különös változásait foglalta össze az a beszélgetés, ami június 11-én zajlott le a könyvtár olvasótermében Bezeiczky Gábor irodalomtörténész, Hradeczky Moni szerkesztő és Mészáros Sándor, a Kalligram Kiadó főszerkesztője között, Juhász Károly színművész közreműködésével. Az évfordulón kívül a műsor apropója az volt, hogy az ünnepi könyvhétre megjelent a Krúdy-életműsorozat legújabb kötete, *Elbeszélések 7.* címmel.⁶

Krúdy korán kezdett publikálni, első írásai tizennégy éves korában jelentek meg. A Nyíregyházáról Debrecenbe, Nagyváradra, majd Pestre költözött fiatal dzsentri minden alkalmat megragadott, hogy írjon a korabeli újságokba. Szándékainak kedvezett a korszak, a XIX. század második felében ugyanis valóságos sajtórobbanás ment végbe Magyarországon: a lapok száma nagyjából tízévenként megduplázódott. Az 1900-as években Budapesten hozzávetőleg harminc napilap létezett, és mindegyik közölt szépirodalmat. Krúdy törekedett rá, hogy minél több helyen – Pesten is, vidéken is – megjelenjenek az írásai, hiszen ebből élt. Módszere sajátos volt: ébredés után munkával kezdte a napját, majd szépen felöltözött és elment hazulról. Hajnaltájban tért haza.

Annak ellenére, hogy rengeteg elbeszélése jelent meg, fiataalkori művei alig ismertek. Az igazi népszerűséget az 1911-es Szindbád-novellák hozták el számára, valamint az a párbaj, amit Sztojánovits Viktor huszárcapitánnyal vívott, s amelyből győztesen került ki. Az eseményt a korabeli sajtó részletesen tárgyalta, és Krúdy egy csapásra ünnepelt „celeb” lett. Ezután következett *A vörös postakocsi*, az *Aszszonyságok dija*, a *Boldogult úrfikoromban* és a többi ismert regény. Sikeréhez nagymértékben hozzájárultak a magánéletét övező legendák és különleges életvitel, vonzó megjelenése is.

Részt vett az őszirózsás forradalomban, és 1919-ben riportot készített a kápolnai földosztásról. A húszas évek elején ezért a műveit csak elvétve adták ki, s bár továbbra is sokat dolgozott, haláláig (1933) gyakorlatilag nyomorgott. Márai Sándor 1940-ben megjelent regénye, a *Szindbád hazamegy* megtörte a hallgatást, a Krúdy-művek „kálváriája” a háború után mégis is folytatódott. Az ötvenes években a hi-

vatalos kultúrpolitika elítélte mint polgári csökevényt, de ez a vélemény hamarosan megváltozott, és újra megjelenhettek a művei. Az első életműsorozatot – még az ötvenes évek végén – a Magvető Kiadó adta ki.

A legnagyobb Krúdy-reneszánszt talán mégis egy film, az 1971-ben készült, Huszárik Zoltán-rendezte *Szindbád* hozta el. Szintén a hetvenes években újabb sorozat indult a Szépirodalmi Könyvkiadónál. Mindkét életműkiadást Barta András állította össze, ám egyik sem volt teljes – részben a Krúdy-bibliográfiák hiányosságai miatt, részben mert a szerkesztő megítélése szerint Krúdy korai írásainak nagy többsége nem ütötte meg azt a színvonalat, hogy érdemes lett volna közölni. (Osváth Ernő, Herczeg Ferenc, Kosztolányi Dezső és mások ezt már Krúdy életében sem így gondolták.)

A Kalligram Kiadó 2005-ben elsőként vállalkozott arra, hogy megjelentesse a teljes Krúdy-életművet, beleértve a regényeket, drámákat, elbeszéléseket és publicisztikai írásokat is. A sorozat igazi újdonsága, hogy körülbelül háromezer-ötszáz olyan Krúdy-írást tartalmaz, amelyek eddig kötetben még soha nem jelentek meg. Az ismeretlen Krúdy-írások nagyrészt a korabeli újságok tárcarovatában láttak napvilágot, és szorgos kutató-, gyűjtő-, rendszerező munka eredményeképpen kerültek elő Bezeczky Gábor irodalomtörténész jóvoltából. Ez rendkívül fontos eredmény mind az olvasóközönség, mind a szakma számára, hiszen egy életmű megítélése nem lehetséges annak pontos ismerete nélkül.

Krúdy Gyula neve szinte mindenki előtt ismert, de sajnos, ugyanez nem mondható el az írásairól. Akadnak szép számmal rajongói, akik (köszönhetően kalandos életének és a *Szindbád* című filmnek) anekdotákban könnyen fel tudják idézni az alakját, szerelmi életének epizódjait, sőt az étkezési szokásait – anélkül, hogy egyetlen sort olvastak volna tőle. Pedig helye tagadhatatlanul ott van legnagyobb íróink között. Csodálatosan sokszínű, kifürkészhetetlenül gazdag, hatalmas életműve ellenállt a beskatulyázásnak. (Ahhoz, hogy szeressük, szerencsére nem kell eldöntönnünk, hogy jobboldali volt-e vagy baloldali, romantikus vagy szecessziós, netán posztmodern. Épp elég, ha olvassuk a műveit.)

Látogatóban Jékely Zoltánnál

„Fegyelmezett, szikár, magas, kortalan férfi, éles metszésű arccal, divatot gondosan negligáló öltözékben. Aki először találkozik vele, zárkózottnak hihetné, a figyelmesebb szemlélő azonban hamar felfedezi a tartózkodó magatartás mögött az intenzív értelmi élet, a le nem higgadt szenvedélyesség jegyeit. (...) Író és költő, Áprily Lajos fia (...), a familia legendás művészteremtő vidékről való. Jeles formaművész. (...) Igazán széles körben pikareszk meseregényei váltak ismertté, és sokan találkoztak vele mint fordítóval, klasszikus és modern költemények, regények és drámák átültetőjével.”

Ezekkel az érzékletes szavakkal mutatja be beszélgetőtársát, vendéglátóját Lukácsy András egy 1968-as interjúbán. Az írás a *Sorsvállalás* című kötetben jelent meg még 1986-ban, több más interjúval és tanulmánnyal együtt. A különböző időpontokban rögzített beszélgetések láncolatára fűzte fel jubileumi kiállítását a Pest Megyei Könyvtár.

Környékünkhöz Jékely Zoltánt az köti, hogy gyakran időzött édesapja visegrád-szentgyörgypusztai nyaralójában, ahol az alkotómunka mellett kedvenc elfoglaltsága a horgászat volt. Számos verse örökíti meg ezzel kapcsolatos természeti élményt. A Jékely család 1929-ben hagyta el Erdélyt. A festői Dunakanyar visszahozta életükbe az elveszített szülőföld illúzióját. A nagyenyedi, kolozsvári gyermekkor után Jékely a pesti bölcsészkarra és az Eötvös Kollégiumba került. 1935-ben szerzett doktori fokozatot magyar irodalomtörténetből, művészettörténetből és művészetfilozófiából. Ezután az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott, majd néhány évig a kolozsvári egyetem könyvtárában – közben megismerte és feleségül vette az előadóművész Jancsó Adrienne-t. A háború után családjával együtt végleg Budapestre költözött. A Rákosi-korszak „szilenciumát” könyvtárosként vészelte át, 1954-től pedig haláláig, 1982-ig szabadfoglalkozású író és műfordító volt.

Dióhéjban ennyi a költő életrajza, amelyből a kiállítás próbál életszerű részleteket felvillantani. Emellett felvázolja azt az irodalmi környezetet, amelyben a művek keletkeztek. Családi fotók, íróársak, nagy elődök képei, kéziratmásolatok, levelek, rajzok, könyvcímlapok, műtárgy-reprodukciók, korabeli városképek, épületbelső, tájképek és más dokumentumok egészítik ki a hatvanas, hetvenes, nyolcvanas években keletkezett interjúk részleteit. A prezentáció nyolc nagyméretű tablón kíséri végig az írói pályát, több önálló témára bontva azt, mint például: *Irodalmi kapcsolatok*, *Poeta doctus*, *Költő az asztalfiókban*, *Stilus és nyelvezet*, *Romantika? Az álmok birodalma*, *A fordításról*, *Műfajok: vers vagy próza?*, *Szerelem*, *Széchenyi István* stb.

A bemutató túl is nyúlik a paravánokon, kiterjed a könyvtár épületének szinte egészére. A falakon, az olvasóterem polcainak végein kinyomtatott Jékely-verseket lehet olvasni. A kölcsönzőtérben Jékely Zoltán könyveiből gyűjtöttek össze a könyvtárosok egy vitrinre való. A kiállítást filmvetítés kísérte; versek hangzottak el felvételről, neves művészek előadásában, valamint egy beszélgetés Vallasek Júlia irodalomtörténésszel, az *Erdélyi Figyelő* című televíziós műsorból. Irodalmi beszélgetésre is sor került: a nemrég megjelent, *Jékely 100*⁷ című kötetet rendhagyó Lyukasóra keretében ismerhették meg az olvasók a könyvtárban, Lackfi János és Szabó T. Anna költő közreműködésével. A könyvbe kortárs magyar szerzők válogatták be legkedvesebb Jékely-verseiket, egy-egy rövid esszé kíséretében. Az antológia szerkesztője Péterfy Sarolt – Jékely Zoltán legfiatalabb unokája –, aki doktori disszertációját épp a Jékely-hagyaték feldolgozásából írja. Végül a témához kapcsolódott az a visegrádi kirándulás is, amelyet *Az Áprily-völgy lakói* címmel szerveztünk.

A könyvtár tehát – szerény lehetőségeihez mérten, minimális anyagi ráfordítással – igyekezett sokoldalúan megjeleníteni Jékely Zoltán életművét és emlékeztétét. Ehhez segítséget kapott a családtól, amiért ezúton is köszönetet mondunk Péterfy Lászlóné Jékely Adrienne-nek és Péterfy Saroltnak.

Jékely Zoltánt 2000-ben a Digitális Irodalmi Akadémia posztumusz tagjává választotta, így művei elérhetők a Petőfi Irodalmi Múzeum honlapján⁸. Ha valaki kedvet kapott, és szeretne közelebbről megismerkedni ezzel a nagyszabású, ám eddig – méltatlanul – kissé háttérben maradt életművel, most itt az újabb alkalom: az Országos Széchényi Könyvtárban, a Budavári Palota F épületében október végén nyílt és januárig látogatható a centenáriumi Jékely-kiállítás.

Tanulságok, hatástörténet

A teljességre törekvő Krúdy-életműkiadás nagy nehézségek árán, de idén eljutott a huszonharmadik kötetéhez, és ezzel már túlhaladta a korábbi összkiadások teljes terjedelmét. Remélhetőleg a kiadó képes lesz folytatni a megkezdett munkát, és a sorozat eljut a tervezett ötven kötetig. A könyvtárban rendezett Krúdy-estnek számunkra közvetlenül érzékelhető eredménye is volt: nőtt az érdeklődés az ismeretlen Krúdy-elbeszélések iránt, és néhány olvasónk kereste nyomtatásban az ott elhangzott írásokat. A találkozó másik fontos hozadéka, hogy a Pest Megyei Könyvtár számba vette az állományában már meglévő Krúdy-könyveket, és beszerelte az új sorozat hiányzó köteteit. Ezt csak ajánlani tudjuk más könyvtáraknak is, hiszen több mint háromezer ismeretlen Krúdy-írás kerülhet így az olvasók elé.

Igazi nagy, tömegeket megmozgató rendezvény volt a flashmobunk, amelynek mottóját – „*Dobj el mindent és olvasd!*” – Gombos Péter azonos című könyve⁹ szolgáltatta. A pedagógiában sikerrel alkalmazott módszerekből hatásos és látványos demonstráció kerekedett, amikor egy júniusi délelőtt – felhívásunkra – Szentendre főterét több száz diák lepte el, könyvvel a kezében. Varró Dániel szavai jól kifejezték kezdeményezésünk célját:

*„Üzenem hát, hogy ki-ki olvasson illőt az alkatához, ha egyszer úgy határoz, hogy könyvet kíván a kezébe venni. Röviden ennyi.”*¹⁰

Az eseményhez – amelyet filmre vettünk és megosztottunk az interneten¹¹ – Pest megye több könyvtára is csatlakozott.

A *Látogatóban Jékely Zoltánnál* című kiállítás november végéig megtekinthető volt Szentendren, a könyvtár előcsarnokában. Azután Visegrádra, az Áprily Lajos Általános Iskolába kerül, a névadójuk tiszteletére rendezett Áprily-hét alkalmából. Aki szán egy kis időt arra, hogy végignézze a paravánok fotóit, átfussa az interjúrészleteket, beleolvasson vagy belehallgasson a versekbe, prózai szövegekbe, a végén úgy érezheti, hogy szellemiekben gazdagodott, mert „látogatóban” járt a XX. század egyik legműveltebb és talán – klasszikus értelemben véve – egyik letragikusabb érületű magyar költőjénél, akinek világlátásából nem hiányzott az életszeretet és a szelíd humor sem.

A Weöres Sándor versmondómaraton a villámcsődülethez hasonlóan megmozgatta Szentendre szinte összes iskoláját, óvodáját. Egész nap érkeztek a felkészült csoportok, hogy – vidáman vagy feszengve, felszabadultan vagy kissé bátortalanul – előadják az általuk választott verseket. Rajtuk kívül felnőttek is sokan jelentkeztek, vagy a helyszínen kedvet kapva spontán módon bekapcsolódtak a versolvasásba. Voltak köztük könyvtárosok, tanárok, véletlenül odacsöppent olvasók, a városban élő színészek, előadóművészek, sőt Szentendre polgármestere is szakított rá néhány percre, hogy nyilvánosan felolvassa kedvenc Weöres-versét. Mindennek jó hátteret nyújtott az épület díszje: Barcsay Jenő *Szentendre* című mozaikja. Nagy örömünkre ehhez a rendezvényünkhöz is csatlakozott a megye több települése. Az eseményről természetesen fotók (és video) is készültek, amelyek megtekinthetők – többi rendezvényünk dokumentumaival együtt – a Pest Megyei Könyvtár honlapján¹².

JEGYZETEK

- 1 Pethő Németh Erika: 60 éves a Pest Megyei Könyvtár, I. = Szentendre és Vidéke, 2012. november 30.
- 2 Vámos Miklós: Szitakötő. Nemzedékünk regénye. Európa Könyvkiadó, 2012.
- 3 Pál Ferenc: A szorongástól az önbecsülésig. Kulcslyuk Kiadó, 2012.
- 4 Nyáry Krisztián: Így szerettek ők. Corvina Kiadó, 2013.
- 5 Litkei-Móricz Imre: Kirekesztetten. Móricz Imre, 2013.
- 6 Krúdy Gyula Összegyűjtött művei 23. Kalligram Kiadó, 2013.
- 7 Jékely 100. Szerkesztette Péterfy Sarolt. Holnap Kiadó, 2013.
- 8 www.pim.hu, DIA
- 9 Gombos Péter: Dobj el mindent, és olvasd! Pont Kiadó, 2013.
- 10 Varró Dániel: Üzenet az olvasóknak. = Magyar Narancs, 2003/1.
- 11 <http://www.youtube.com/watch?v=ra9-z1Sf4rk> – letöltve: 2013. 10. 31.
- 12 www.pmk.hu

Gaján Éva

3K 3K 3K 3K 3K
3K 3K

Tisztelt Olvasónk!

Az esztendő végén megköszönjük egész évi kitüntető érdeklődését.

Egyben felhívjuk szíves figyelmét, hogy ne felejtse el megújítani előfizetését a 2014. évre, az ismert elérhetőségeink valamelyikén:

telefonon: 06-1-224-3791;

e-mailben: 3k@oszk.hu;

postai címünkön: 1827 Budapest, Budavári palota F. ép.

A szerkesztőség

3K 3K 3K 3K 3K
3K 3K